

Uchwała z dnia 30 stycznia 2002 r., III CZP 84/01

Sędzia SN Barbara Myszka (przewodniczący)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (sprawozdawca)

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Andrzeja Z. przy uczestnictwie Jacka M. o przejęcie nieruchomości na własność, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 30 stycznia 2002 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Zamościu postanowieniem z dnia 26 listopada 2001 r.:

„Czy niezłożenie przez wierzyciela występującego w trybie art. 984 § 2 k.p.c. z wnioskiem o przejęcie nieruchomości na własność wymaganej rękojmi stanowi brak formalny wniosku, uzasadniający zastosowanie art. 130 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.?”

podjął uchwałę:

Wniosek wierzyciela o przejęcie nieruchomości na podstawie art. 984 § 2 k.p.c., bez złożenia rękojmi, nie spełnia warunków formalnych, co uzasadnia zastosowanie art. 130 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Uzasadnienie

Przedstawione zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego.

W toku egzekucji prowadzonej z wniosku wierzyciela Andrzeja Z. przeciwko dłużnikowi Jackowi M., skierowanej do nieruchomości dłużnika, druga licytacja okazała się bezskuteczna. W dniu licytacji, po tym jak nie doszła ona do skutku, wierzyciel złożył wniosek o przejęcie nieruchomości na własność za wskazaną w nim cenę, stanowiącą 2/3 sumy oszacowania. Jednocześnie z wnioskiem wierzyciel nie złożył wymaganej rękojmi, nie był też z tego obowiązku zwolniony przez ustawę.

Sąd Rejonowy w Krasnymstawie postanowieniem z dnia 15 października 2001 r. odmówił wierzycielowi udzielenia przybiccia, uzasadniając rozstrzygnięcie tym, że wierzyciel nie złożył rękojmi jednocześnie z wnioskiem i nie wykazał, że korzysta z ustawowego zwolnienia od jej złożenia.

Rozpoznając zażalenie wierzyciela na postanowienie Sądu Rejonowego, Sąd Okręgowy nabrał poważnych wątpliwości co do zagadnienia prawnego przytoczonego na wstępie uchwały. Sąd Okręgowy zauważył, że przedstawione zagadnienie nie było dotychczas przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W orzecznictwie wyrażono jedynie pogląd, że niezłożenie rękojmi przez wierzyciela egzekwującego w trybie art. 984 § 2 k.p.c. skutkować powinno odmową udzielenia przybiccia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 1084/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 215), lecz nie sprecyzowano, czy sąd powinien wzywać wierzyciela w trybie art. 130 k.p.c. do złożenia rękojmi w sytuacji, gdy nie została ona złożona jednocześnie z wnioskiem. W innych orzeczeniach, marginalnie dotyczących wniosku o przejęcie nieruchomości na własność, odnaleźć można jedynie przytoczenie treści art. 984 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 130 § 1 k.p.c., jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, przewodniczący wzywa stronę pod rygorem zwrócenia pisma do jego poprawienia lub uzupełnienia w terminie tygodniowym. W doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości kwestia, że cytowany przepis ma zastosowanie zarówno wówczas, gdy pismo procesowe nie odpowiada warunkom formalnym przewidzianym dla pism procesowych w ogóle (art. 126 k.p.c.), jak i wtedy, gdy pismo takie nie odpowiada szczególnym warunkom formalnym przewidzianym w innych przepisach kodeksu postępowania cywilnego dla pism konkretnego rodzaju. Przyjmuje się również, że art. 130 k.p.c. ma przez art. 13 § 2 k.p.c. odpowiednie zastosowanie do innych rodzajów postępowań uregulowanych w kodeksie postępowania, w tym postępowania nieprocesowego, postępowania zabezpieczającego, postępowania egzekucyjnego oraz postępowań o uznanie lub stwierdzenie wykonalności zagranicznych orzeczeń.

Przepis art. 130 k.p.c. ma zastosowanie, gdy pismo procesowe nie odpowiada określonym ustawowo warunkom formalnym i gdy skutkiem tego jest niemożność nadania pismu prawidłowego biegu. Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Okręgowy zależy od ustalenia, czy obie wymienione przesłanki stosowania art. 130 k.p.c. są spełnione, jeżeli wierzyciel, wnosząc na podstawie art. 984 § 2 k.p.c. o przejęcie nieruchomości na własność, nie złożył jednocześnie wymaganej rękojmi. W odniesieniu do pierwszej kwestii należy przyjąć, że złożenie przez wierzyciela rękojmi wraz z wnioskiem o przejęcie nieruchomości na własność musi być uznane za warunek formalny takiego wniosku w rozumieniu art. 130 § 1 k.p.c. Wynika to z brzmienia art. 984 § 2 k.p.c., który *expressis verbis* nakłada na wierzyciela obowiązek złożenia rękojmi jednocześnie z wnioskiem. Jeśli przepisy procesowe przewidują konieczność dokonania pewnej czynności wraz ze złożeniem pisma procesowego, traktując przy tym tę czynność jako element składowy czynności zasadniczej objętej danym pismem procesowym, to dokonanie czynności składowej powinno być traktowane jako warunek formalny pisma procesowego, decydujący o jego prawidłowości i poprawności.

W przeciwnym razie uznać należałoby za wolne od braków formalnych pismo procesowe, które w chwili jego złożenia nie odpowiada wymaganiom przewidzianym przez ustawę. Założenie takie byłoby jednak sprzeczne z funkcją odnośnych przepisów procesowych, skoro przewidują one konieczność dokonania pewnej czynności wraz ze złożeniem pisma procesowego, a nie np. do czasu rozpoznania tego pisma przez sąd we właściwym trybie, to uznać należy, że chodzi o warunek formalny danego pisma procesowego.

Przykładowo, pogląd taki jest utrwalony w judykaturze w odniesieniu do art. 169 § 3 k.p.c., zgodnie z którym równocześnie z wnioskiem o przywrócenie terminu należy dokonać czynności procesowej, dla której dokonania termin został uchybiony. Na tle cytowanego przepisu przyjmuje się, że dokonanie czynności procesowej równocześnie z wnioskiem o przywrócenie terminu jest szczególnym warunkiem formalnym tego wniosku (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 października 1954 r., I CZ 238/54, OSN 1955, nr 2, poz. 44). Rozumowanie powyższe można odnieść odpowiednio do wymagania złożenia rękojmi przewidzianego w art. 984 § 2 k.p.c. Także bowiem w tym wypadku, podobnie jak w razie wymagania dokonania czynności procesowej wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu (art. 169 § 3 k.p.c.), chodzi o dokonanie pewnej czynności (tj. złożenie rękojmi) równocześnie ze złożeniem pisma procesowego (tj. wniosku o przejęcie nieruchomości). Wymaganie złożenia rękojmi powinno być zatem również postrzegane jako szczególny warunek formalny wniosku o przejęcie

nieruchomości na własność, przewidziany obok ogólnych warunków formalnych pisma procesowego, wynikających z art. 126 k.p.c.

Odrębnym zagadnieniem jest kwestia, czy niezłożenie rękojmi powoduje, że wniosek o przejęcie nieruchomości na własność nie może otrzymać prawidłowego biegu i zachodzi wobec tego konieczność wezwania wnioskodawcy do uzupełnienia tego wniosku w terminie tygodniowym pod rygorem jego zwrotu (art. 130 § 1 zdanie pierwsze i § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Za przyjęciem takiego stanowiska przemawia kilka argumentów.

Po pierwsze, złożenie rękojmi ma bardzo istotne znaczenie dla postępowania, którego celem jest udzielenie przybicia. Rękojmia zabezpiecza zapłatę ceny nieruchomości. Wymaganie złożenia rękojmi ma bezwzględny charakter, co przejawia się w tym, że musi ona zostać złożona wraz z wnioskiem o przejęcie nieruchomości. Gdyby przyjąć zapatrywanie, że niezłożenie rękojmi nie stanowi braku formalnego wniosku o przejęcie nieruchomości, uzasadniającego wezwanie do jego uzupełnienia na podstawie art. 130 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 13 § 2 k.p.c., wówczas możliwym byłoby obejście tego wymagania przez późniejsze złożenie rękojmi, np. po terminie wyznaczonym dla złożenia wniosku o przejęcie, a przed posiedzeniem, na którym sąd orzekałby o wniosku. Można więc przyjąć, że skoro ustawodawca wymaga, aby w każdym wypadku rękojmia została złożona wraz z wnioskiem o przejęcie nieruchomości, to uznaje to wymaganie za tak istotne, iż wniosek złożony bez rękojmi nie może uzyskać prawidłowego biegu. Odpowiada to w pełni znaczeniu rękojmi i celowi jej składania. Nie należy w tym miejscu pomijać także samego brzmienia art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, wówczas konieczne jest wezwanie do jego uzupełnienia albo poprawienia. Jeśli ustawodawca – uwzględniając rolę i znaczenie rękojmi – wymaga, aby została ona złożona wraz z wnioskiem o przejęcie nieruchomości, to nadanie temu wnioskowi biegu może być uznane tylko wówczas za prawidłowe, gdy rękojmia została złożona wraz z wnioskiem.

Po drugie, trzeba pamiętać, że wniosek o przejęcie może złożyć kilku wierzycieli. O tym, który z nich ma uzyskać przybicie, rozstrzygają przewidziane w art. 984 § 3 k.p.c. zasady pierwszeństwa. Gdyby przyjąć, w razie wystąpienia z wnioskami o przejęcie nieruchomości przez kilku wierzycieli, że złożenie przez jednego z nich wniosku bez jednoczesnego złożenia wymaganej rękojmi, nie

stanowi przeszkody w nadaniu temu wnioskowi prawidłowego biegu i nie uzasadnia zastosowania rygoru art. 130 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., wówczas, jeśli byłby to wnioskodawca mający pierwszeństwo w przejęciu nieruchomości przed pozostałymi wnioskodawcami, powstałby problem, jakie rozstrzygnięcie powinien wydać sąd. W razie postanowienia o odmowie przybicia wnioskodawcy, który nie złożył rękojmi, lecz miał pierwszeństwo nabycia nieruchomości przed pozostałymi wnioskodawcami, doszłoby pośrednio do pokrzywdzenia wnioskodawców ze słabszym pierwszeństwem, którzy złożyli wnioski wraz z rękojnią, ponieważ nie mogliby oni już złożyć ponownie wniosków o przejęcie. W wypadku udzielenia przybicia wnioskodawcy, który złożył wprawdzie kompletny wniosek o przejęcie, ale nie miał pierwszeństwa, powstawałaby wątpliwość, czy rozstrzygnięcie sądu nie zapadło z naruszeniem ustalonych w kodeksie zasad pierwszeństwa.

Powyższych problemów pozwala uniknąć traktowanie niezłożenia rękojmi wraz z wnioskiem o przejęcie nieruchomości jako jego braku formalnego, uzasadniającego wezwanie wnioskodawcy do uzupełnienia wniosku pod rygorem jego zwrotu (art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Wnioskodawca, któremu przysługuje pierwszeństwo w przejęciu nieruchomości przed innymi wnioskodawcami, musi bowiem zostać wezwany najpierw na podstawie art. 130 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 13 § 2 k.p.c. do uzupełnienia swego wniosku przez złożenie rękojmi. W razie uzupełnienia wniosku mógłby uzyskać przybicie przed innymi wnioskodawcami, natomiast jeśli tego nie uczynił, jego wniosek podlega zwrotowi i nie ma przeszkód do udzielenia przybicia wnioskodawcy następnemu wedle kolejności pierwszeństwa, określonej w art. 984 § 3 k.p.c.

Po trzecie wreszcie, na tle wyżej już przywoływanej podobnej sytuacji dotyczącej wymagania dokonania czynności procesowej wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu (art. 169 § 3 k.p.c.), od dawna przyjęte jest zapatrywanie, że niespełnienie tego wymagania uzasadnia wezwanie strony do uzupełnienia wniosku o przywrócenie terminu na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 października 1954 r., I CZ 238/54). Zasadne jest takie samo rozumowanie w wypadku niezłożenia wraz z wnioskiem o przejęcie nieruchomości, wymaganej rękojmi.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 k.p.c. rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.

